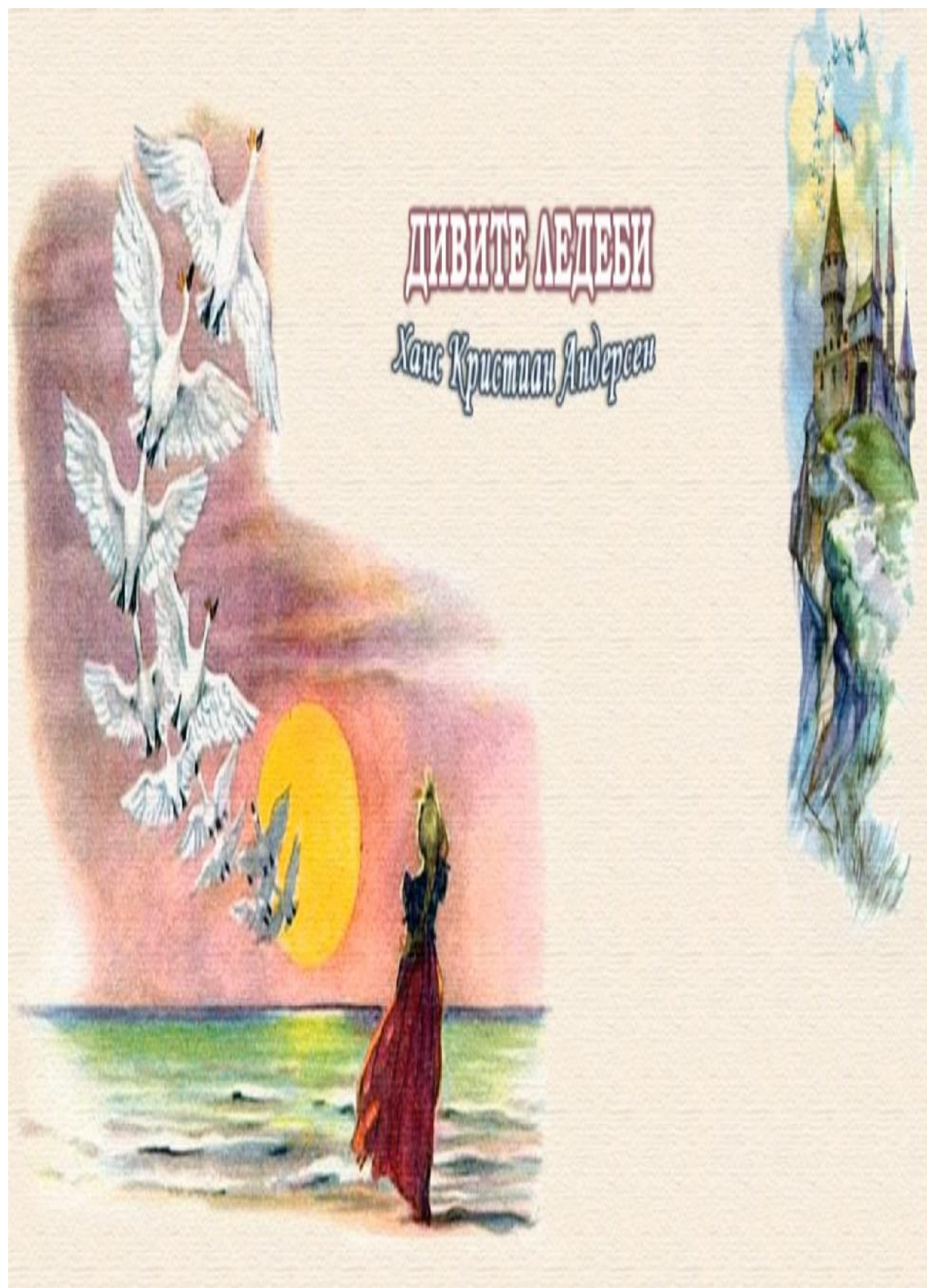

ДИВИТЕ ЛЕДЕВИ

Ханс Кристиан Андерсен

Ханс Кристиан Андерсен

Дивите лебеди

Далече-далече оттук — там, дето лястовичките отиват да зимуват — живееше един цар, който имаше единайсет сина и една дъщеря на име Елиза. Единайсетте братя бяха князе и затова ходеха на училище със звезда на гърдите и със сабя на кръста. Те пишеха с елмазени калеси на златни плочи и всичко заучаваха наизуст тъй добре, сякаш четяха по книга. По всичко личеше, че бяха князе. Сестра им Елиза пък седеше на огледален чин и имаше една книжка с картинки, купена за половин царство.

Да, добре си живееха децата, но туй не продължи дълго.

Баща им, царят на цялата страна, се ожени за зла царица, която не обикна клетите сирачета. Те забелязаха това още първия ден. В палата се даваше голямо угощение и децата започнаха да играят „на гости“. Друг път за тая игра им даваха всичките сладкиши и печени ябълки, каквито можеха да се намерят, а тоя път царицата им даде само пясък в една чаена чаша и им каза, че от него могат да се готвят всякакви ястия.

След една седмица тя изпрати малката сестрица Елиза на село у едно селско семейство, а по-късно наговори на царя толкова лоши неща за бедните князе, че той съвсем престана да се грижи за тях.

— Махайте се от очите ми и си изкарвайте хляба сами! — рече им злата царица. — Станете големи птици без глас! — Но все пак тя не можа да им стори толкова голямо зло, както бе намислила. Единайсетте князе се превърнаха във великолепни диви лебеди. Със странен крясък изхвъркнаха те през прозорците на палата и отлетяха далече зад парка и гората.

Беше още ранна утрин, когато те стигнаха до онова място, дето сестричката им Елиза спеше в колибата на селянина. Дълго летяха лебедите над покрива, протягаха дългите си шии и пляскаха с криле, но никой не ги видя и никой не ги чу. Нямаше що — хвъркнаха те нататък, извиха се под самите облаци и най-сетне стигнаха в една голяма тъмна гора, която се простираше чак до морския бряг.

Бедната мъничка Елиза стоеше в колибата на селянина и си играеше с един зелен лист. Други играчки тя нямаше. Момиченцето проби дупчица в листа, гледаше през нея слънцето и му се струваше, че гледа светлите очи на своите братя. И винаги, когато топлите слънчеви лъчи милваха страните ѝ, тя си спомняше за нежните целувки на братята си.

Минаваше ден след ден. Вятърът се носеше край големите розови храсти пред къщата на селянина и шепнеше на розите: „Има ли нещо по-хубаво от вас?“ А розите клатеха главички и отвръщаха: „Елиза е по-хубава от нас!“

Когато Елиза навърши петнайсет години, върнаха я в къщи. Но щом царицата видя колко хубава е станала, разсърди се и я намрази още повече. Тя с удоволствие би превърнала и момичето в див лебед, както братята му, но не посмя да стори това веднага, защото царят искаше да види дъщеря си.

Рано сутринта царицата отиде в банята, изградена от мрамор и украсена с меки възглавници и с най-хубави килими. Тя взе три жаби, целуна ги и каза на едната:

— Когато Елиза дойде да се къпе, седни на главата ѝ, за да стане също тъй глупава като теб! Ти пък седни на челото ѝ — рече тя на втората, — За да стане също тъй грозна като теб и баща ѝ да не може да я познае! А ти легни на сърцето ѝ — поръча тя на третата, — за да стане лоша и да се измъчва от това!

После царицата пусна жабите в чистата вода, която позеленя веднага, повика Елиза, съблече я и я накара да влезе във водата. И щом Елиза се потопи вътре, едната жаба се заплете в косите ѝ, другата седна на челото ѝ, а третата — на гърдите. Но Елиза сякаш не забеляза това и когато излезе навън, по водата заплуваха три червени мака. Ако жабите не бяха отровени от целувките на царицата, те щяха да се превърнат в червени рози. Но те все пак се превърнаха в цветя, защото седяха на главата и на сърцето на Елиза. Момичето беше толкова добро и невинно, че дори магията не можеше да има никаква власт над него.

Като видя това, царицата натри Елиза със сок от зелени орехови кори, тъй че кожата ѝ стана съвсем кафява, намаза хубавото ѝ лице с воняща мас и разбърка нейните чудни коси. Сега никой не можеше да познае предишната хубавица Елиза.

Когато баща ѝ я зърна, уплаши се и каза, че това не е неговата дъщеря. Никой не позна княгинята освен кучето и лястовичките. Но кой ли пък би повярвал на тия бедни същества!

Заплака горката Елиза и си спомни за своите единайсет братя, които бяха изчезнали някъде. Дълбоко угрижена излезе тя от палата и цял ден се скита по полетата и блатата, докато най-сетне стигна до една голяма гора. Тя сама не знаеше накъде да върви. Беше ѝ много мъчно и много ѝ се искаше да види братята си, които навярно се скитаха също като нея без подслон. И Елиза реши да тръгне и да ги търси, докато ги намери.

Не беше минало много време, откак бе влязла в гората, а нощта настъпи твърде скоро. Елиза загуби пътя, затова легна на мекия мъх и прислони глава на един пън. В гората цареше дълбока тишина. Въздухът беше мек, а наоколо из тревата и мъха блещукаха като зелени пламъчета стотици светулки. Когато Елиза докосна с ръка едно клонче, светлите насекоми се посипаха по земята като падащи звезди.

Цяла нощ тя сънува братята си: те играеха пак с нея, както някога, когато бяха деца пишеха с елмазени калем и златни плочи и разглеждаха хубавата книжка с картинки, която струваше половин царство. Но те не пишеха на плочите нули и чертички, както по-ранс а описваха всичко, що бяха видели и преживели. Картините пък в книжката бяха живи птичките пееха, хората изскачаха от листата и разговаряха с Елиза и с нейните братя Когато тя обръщаше страниците, те си отиваха веднага по местата, за да не се разбъркат картините.

Когато Елиза се събуди, слънцето грееше вече високо на небето. Наистина тя не можеше, да го види, защото високите дървета го закриваха зад гъстите си клони, слънчевите лъчи се промъкваха през тях и бягаха като златни зайчета по треватг Зеленината излъхваше чудно ухание, а птичките се виеха над момичето и кацаха ш раменете му. В далечината се чуваше плясък на вода: това бяха много поточета, които с вливаха в едно прозрачно езеро с пясъчно дъно. Наоколо растеше гъст

храсталак, но н едно място елените бяха пробили път и по тоя път Елиза отиде до езерото. Водата в нег беше толкова бистра, че когато вятърът не люлееше вейките на храстите, човек би си мислил, че те са нарисувани на дъното: тъй ясно се оглеждаха във водата всички листца и осветените от слънцето, и скритите в сянката.

Когато Елиза видя лицето си във водата, тя се изплаши много — толкова черно грозно беше то. Ала щом намокри малката си ръчичка и изтри челото и очите си, кожата стана пак ослепително бяла. Тогава тя се съблече и влезе във водата. Прекрасна девойк от нея не можеше да се намери в целия свят!

Като се облече и сплете дългите си коси, тя се приближи до един пенлив поток, гребна вода с шепя, напи се и тръгна нататък из гъстата гора, без да знае накъде отива. Тя мислеше за братята си и вярваше, че ще ги намери. Елиза стигна до едно диво ябълков дърво, чиито клони се огъваха под тежината на плодовете. Тя си хапна от ябълките, подпр клоните с пръчка и влезе в най-гъстата част на гората. Там беше тъй тихо, че тя чуваш собствените си стъпки и хрущенето на всеки лист, който се огъваше под нейните нозе. Н се виждаше нито една птичка, нито един слънчев лъч не прорязваше гъстите тъмни клон на дърветата. Високите им стъбла почти се опираха едно о друго. Никога Елиза не бе виждала такова усамотено място.

През нощта стана още по-тъмно. Нито една светулка не блещукаше в мъха. Елиз легна натъжена в тревата и се приготви да заспи. Тогава ѝ се стори, че клоните у дърветата се разтварят над нея и откриват ясното небе.

Когато се събуди на сутринта, тя тръгна нататък и скоро срещна една стара жена с кошница ягоди в ръцете. Жената ѝ даде няколко ягоди и тогава Елиза я запита дали не срещнала в гората единайсет князе на коне.

— Не — отвърна бабичката. — Но вчера видях единайсет лебеда с корони на главите. Те плуваха тук наблизо, надолу по реката.

И тя поведе Елиза към един склон, в чиито поли лъкатушеше река. По двата бряга растяха дървета, които протягаха едно срещу друго дългите си разлистени клони.

Елиза се сбогува с бабичката и тръгна към устието на реката, която се вливаше широко море.

И ето, пред младото момиче се разкри безкрайното море във всичката си величествена хубост. Но по него не се виждаха нито платна, нито лодки и момичето трябваше по неволя да се спре. То започна да разглежда безбройните камъчета, разсипани по брега; водата ги беше изгладила тъй, че те бяха станали съвсем гладки и кръгли. Стъкла, желяза, камъни всичко, което бе изхвърлено на брега от вълните, беше изгладено от водата, а самата вода, бе по-мека и от нежните ръце на Елиза. Като я гледаше, момичето си мислеше: „Вълните неспирно се люшкат насам-натам и изглаждат най-твърдите неща. Трябва и аз да бъда като тях. Благодаря ви за урока, светли, бързи вълни! Сърцето ми подсказва, че когато и да е, вие ще ме отнесете при моите мили братя!“

Върху влажната крайбрежна трева тя забеляза единайсет бели лебедови пера. Елиза ги събра в снопче. По перата блещукаха капки: може би това беше роса, а може би и сълзи — кой знае! Пусто и глухо бе на морския бряг, но Елиза не чувствуваше това, защото морето представляваше непрекъсната смяна на картини. За няколко часа то се измени повече пъти, отколкото езерата навътре в сушата през цяла година. Надвиснеше ли голям черен облак, морето веднага ставаше също тъй

черно, сякаш искаше да каже: „И аз мога да бъда мрачно“. Тогава то започваше да бучи, да се вълнува и да изхвърля бяла пяна. Когато пък облаците бяха розови и вятърът утихнеше, морето заприличваше на розов листец: то ставаше ту зелено, ту бяло. Но колкото и спокойно да изглеждаше, по брега му все имаше леко движение — водата му тихичко се подигаше като гърдите на спящо дете.

При залез слънце Елиза видя единайсет диви лебеда със златни корони на главите, които летяха към брега. Те се носеха в редица един след друг и отдалеч изглеждаха като дълга бяла лента. Елиза веднага се изкачи на една височина и се скри зад храстите. Лебедите се спуснаха на земята близо до нея и запляскаха с големите си бели криле.

Щом слънцето се скри съвсем, лебедовите пера изведнъж паднаха и на брега се явиха единайсет прекрасни юноши — братята на Елиза! Тя извика високо, защото ги позна, макар че те се бяха много изменили. Сърцето ѝ подсказа, че това са нейните братя. И тя се хвърли в прегръдките им и започна да ги нарича по име. Юношите също се забравиха от радост, като видяха своята сестрица. Те също я познаха веднага, макар че тя беше пораснала и бе станала хубавица. Елиза и братята ѝ се смееха и плачеха и скоро узнаха един от друг колко зле бе постъпила с тях лошата им мащеха.

— Ние, братята — рече най-старият, — летим като диви лебеди от изгрев до залез слънце. Но щом слънцето се скрие, ние приемаме отново човешки образ. Затова трябва да се грижим винаги от по-рано да имаме под нозете си твърда земя преди залез слънце. Ако се случи да се превърнем в хора, когато летим над облаците, ще паднем веднага от страшна височина и ще се убием. Ние не живеем тук. Отвъд морето се намира също такава хубава земя като тая. Но дотам има много път: ние трябва да прехвъркваме голямото море, а в него няма нито един остров, дето можем да пренощуваме. Само на средата на пътя стърчи из водата малка усамотена скала, върху която можем да се съберем, като се притиснем силно един о друг. Ако морето е бурно, вълните ни заливат, но ние сме благодарни и за това убежище. Там прекарваме нощта в човешки образ. Ако тая скала я нямаше, ние никога не бихме могли да посетим нашата мила родина, защото, за да долетим до нея, ни трябват два най-дълги дни от годината. Само веднъж в годината ни е позволено да посетим отечеството си и да прекараме в него единайсет дни. Тогава ние прехвъркваме над голямата гора, откъдето виждаме палата, в който сме се родили и дето живее нашият баща, оттам виждаме и високата камбанария на черквата, в която е погребана нашата майка. Тук всяко дърво и всеки храст са ни скъпи, защото са родни; из полетата бягат диви коне, както в дните на нашето детство, а въглищарите пеят същите песни, под чиито звуци ние играехме като деца. Тук е нашата родина, тук ние се връщаме с радост и тук най-сетне намерихме теб, мила, скъпа сестрице! Още два дни ни остават да прекараме тук, а след това трябва да отлетим през морето в една чудна, но чужда нам страна. Как да те вземем със себе си? Ние нямаме нито кораб, нито лодка!

— Как да ви избавя от тая магия? — питаше сестра им.

Тъй прекараха те в разговор почти цялата нощ и дремнаха само няколко часа.

Елиза се събуди от шума на лебедовите криле. Братята ѝ се бяха превърнали отново в лебеди. Те описваха из въздуха големи кръгове, а после се загубиха съвсем от очите ѝ. Само един от тях, най-младият, остана при сестра си. Той склони глава на

гърдите ѝ, а тя милваше крилете му. Тъй прекараха те целия ден. Привечер се върнаха и другите и когато слънцето залезе, всички приеха отново човешки образ.

— Утре — каза най-старият — трябва да отлетим оттук и няма да се върнем по-рано от идната година. Но ние не можем да те оставим сама. Ще имаш ли смелост да ни последваш? Ръцете на всекиго от нас са твърде силни и могат да те пренесат през гората — мигар крилете на всички ни не ще имат толкова сила, за да те пренесем през морето?

— Да, вземете ме със себе си! — рече Елиза.

Цяла нощ братята прекараха в работа и изплетоха от жилава върбова кора и тръстика голяма здрава мрежа. Елиза легна в нея и когато слънцето изгря и братята се превърнаха в диви лебеди, те уловиха мрежата с клюновете и се издигнаха високо-високо към облаците заедно със своята мила сестрица, която още спеше. Слънчевите лъчи падаха право върху лицето ѝ, затова един от лебедите летеше над главата ѝ, задавя пази от слънцето с широките си криле.

Те бяха вече далеч от брега, когато Елиза се събуди. На нея се стори, че всичко туй е сън — толкова чудно ѝ се виждаше, че може да се носи под небето, над безкрайното море. До нея лежеше клонче с хубави зрели ягоди и снопче вкусни корени; те бяха набрани от най-малкия ѝ брат. Тя му се усмихна с благодарност, защото го позна: той беше същият, който летеше над нея и я пазеше от слънцето с крилете си.

Те хвърчиха толкова високо, че и най-големият кораб под тях изглеждаше като бяла чайка, която се люлее над вълните. Подире им плуваше облак, голям като планина, и върху него Елиза видя сянката си и сенките на единайсетте лебеда. Но тия сенки бяха грамадни. Такава чудна картина Елиза никога не бе виждала. Но когато слънцето се издигна по-високо и облакът остана далече назад, тая въздушна картина се стопи и изчезна.

Цял ден летяха лебедите без почивка като пуснати от лък стрели. Но те все пак пътуваха по-бавно от друг път, защото сега носеха сестра си. Времето се разваляше, настъпваше вечер. Елиза с тревога следеше слънцето, което слизаше все по-ниско и по-ниско, а усамотената скала в морето все още не се виждаше. Стори ѝ се, че лебедите размахват по-силно крилете си. Ах, тя бе виновна за това, че те не можеха да летят по-бързо! Тя знаеше, че щом слънцето залезе, те ще се превърнат в хора, ще паднат в морето и ще потънат. Черни облаци се приближаваха, силният вятър предвещаваще буря. Най-сетне облаците се сляха в грозна черна вълна, която се понесе напред с неудържима сила. Засвяткаха една след друга светкавици.

Ето, слънцето дойде до самия край на морето. Сърцето на Елиза замря... В тая минута лебедите полетяха като камък надолу и на девойката се стори, че пада. Но ето, те полетяха отново напред. Слънцето до половина се скри вече във водата... Едва тогава Елиза видя под себе си малката скала, не по-голяма от извадена над водата тюленова глава. Слънцето потъваше бързо — ето, то изглеждаше вече като малка звезда. Но в същата минута кракът на Елиза се допря до твърда земя. Слънцето угасна като последна искра от запалена хартия. Елиза видя около себе си своите братя, хванати ръка за ръка: те едва се побираха върху скалата. Морските вълни се блъскаха о нея и ги обсипваха с капчици; по небето бляскаха непрекъснато светкавици, трясъкът на гръмотевиците се сливаше в неспирен грохот, но сестрата и братята се притискаха силно един о друг и не губеха смелост.

Призори въздухът стана чист и ясен и щом слънцето изгря, лебедите хвъркнаха със сестра си нататък. Морето още се вълнуваше. Когато Елиза го погледна отгоре, бялата пяна върху тъмнозелените вълни ѝ се стори като ято плаващи лебеди.

Когато слънцето се издигна по-високо, Елиза видя пред себе си плаваща из въздуха планинска страна с блестящи ледени грамади по върховете на скалите. Посред тия скали се издигаше висок палат със стройни колони и сводове един върху друг. Долу се люлееха палмови гори и великолепни цветя, големи колкото воденични камъни. Елиза попита дали това не е страната, към която пътуват. Но лебедите поклатиха глави, защото изплувалата пред очите ѝ картина не беше нищо друго освен прекрасният, вечно променлив въздушен палат на фата моргана, където не можеше да проникне нито едно живо същество. Елиза го гледаше втренчено. Но изведнъж планините, горите и палатът се изгубиха и на тяхно място се появиха единайсет чудни черкви, прилични една на друга, с високи кули и островърхи прозорци. До ушите ѝ долетяха дори звуците на орган, ала това беше само далечният шум на морето. Сегачерквите бяха вече съвсем близо, нов един миг те се превърнаха в дълга редица кораби. Елиза се вгледа внимателно и видя, че това беше само мъгла, пълзяща над водата. Тъй бързо семенях пред нея картините, докато най-сетне наистина се показа оная земя, към която пътуваха. Там се издигаха чудни сини планини с кедрови гори, с градове и замъци. Още преди залез слънце Елиза се намери върху една скала пред входа на голяма пещера, обрасла в зеленина. Пещерата изглеждаше покрита със зелени килими.

— Да видим сега какво ще сънуваш тая нощ! — каза най-малкият брат, като посочи на Елиза спалнята ѝ.

— Ах, дано ми се присъни как мога да ви избавя от магията! — рече тя и тая мисъл вече не излизаше от главата ѝ.

И когато Елиза заспа, присъни ѝ се, че хвърчи високо из въздуха към палата на Фата моргана, а насреща ѝ излиза една фея, прекрасна и светла, но все пак подобна като две капки вода на оная бабичка, която ѝ даде ягоди в гората и разказа на Елиза за лебедите със златните корони на главите.

— Твоите братя могат да се спасят — рече феята. — Само ще имаш ли достатъчно смелост и търпение? Вярно е, че водата е по-мека от твоите нежни ръце и все пак изглажда камъните. Но тя не усеща болките, които твоите пръсти ще усетят. Тя няма сърце и не може да изпита оня страх и мъка, които ти ще трябва да изпиташ. Виждаш ли тая коприва в ръцете ми? Също такава коприва расте около пещерата, в която спиш, и само тя и оная, която расте в гробището, може да ти послужи за твоята работа — запомни добре това. Ще накъсаш от тая коприва, макар че ръцете ти ще се покрият с мехури, после ще я стъпчеш с нозе и ще изпредеш от нея прежда. От тая прежда ще изплетеш единайсет ризи с дълги ръкави, ще метнеш тия ризи върху единайсетте лебеда и магията ще се развали. Но помни, че от оня миг, в който почнеш работата, докато я свършиш, ти не трябва да продумаш нито думица, дори това да продължи години. Първата дума, която изречеш, ще пониже като нож сърцата на твоите братя. Техният живот виси на върха на езика ти! Помни това!

И феята допря копривата до ръцете на Елиза. Девојката усети болка като от изгаряне и се събуди. Беше вече съвсем светло и до нея на земята лежеше стрък

коприва, също като оная, която бе видяла насън. Тогава Елиза излезе от пещерата и се залови за работа.

С нежните си ръце тя започна да къса страшната коприва, която пареше като огън. По ръцете и по нозете ѝ се издуха големи мехури. Но тя търпеше с радост болките само за да спаси скъпите си братя. Търпеше копривата с боси нозе и предеше от нея зелена прежда.

Когато слънцето залезе, братята се върнаха и се изплашиха, като видяха, че сестра им не продумва думица. Но щом погледнаха ръцете ѝ, те разбраха на каква жертва се е решила тя заради тях и най-малкият заплака. И там, където капнеха сълзите му, болката намаляваше и мехурите изчезваха.

Елиза прекара нощта в работа, защото не можеше да се успокои, преди да спаси братята си. Целия ден след това, докато лебедите летяха, тя остана съвсем самичка. Никога досега времето не бе минавало за нея толкова бързо. Една риза беше вече готова и тя започна друга.

Изведнъж в гората се разнесоха звуци от ловджийски рог. Елиза се уплаши. Звуците идеха все по-близо. Чу се кучешки лай и момичето избяга в пещерата, свърза набраната коприва в сноп и седна отгоре ѝ.

В същия миг из хрусталака изскочи едно куче, след него — друго, после — трето. Те лаеха силно, бягаха назад и се връщаха. След няколко минути пред пещерата се събраха всички ловци. Най-хубавият и най-стройният от тях беше цар на тая страна. Той се ближи до Елиза. Никога не беше виждал такава чудна хубавица!

— Как си попаднала тук, прекрасно дете? — попита я той. Но Елиза само поклати глава. Тя не смееше да говори, защото от нейното мълчание зависеше животът и спасението на братята ѝ. Тя скри ръцете си под престилката, за да не види царят, че са изгорени от копривата.

— Ела с мен! — каза той. — Това място не е за теб. Ако сърцето ти е също тъй прекрасно, както лицето ти, аз ще те облека в кадифе и коприна, ще сложа на главата ти златна корона и ти ще живееш и ще заповядваш в най-хубавия от моите палати. — Като каза той я сложи до себе си на коня. Елиза плачеше и кършеше ръце, но царят ѝ рече любезно: — Аз желая само твоето щастие. Ще дойде време, когато ти ще ми благодариш за това!

И той потегли с нея през планината, а ловците тръгнаха след тях. При залез слънце тя видя пред себе си великолепен град с черкви и кубета. Царят въведе Елиза в палата, дето във високи мраморни зали шуртяха водоскоци, а по стените и тавана бяха изписани картини. Но тя на нищо не обръщаше внимание, плачеше, тъжеше и равнодушно се оставяше да я обличат в царски дрехи, да вплитат в косите ѝ бисери и да слагат тънки ръкавици на изранените ѝ ръце.

Когато Елиза се облече в новите си великолепни дрехи, тя беше тъй хубава, че всички царедворци ѝ се поклониха, а царят я провъзгласи за своя годеница, макар че архиепископът клатеше глава и казваше, че горската хубавица е навярно магьосница, която е заслепила очите и е омагьосала сърцето на царя.

Но царят не го слушаше. Той заповяда на музиката да свири, заповяда да сложат на трапезата най-скъпите ястия и да извикат най-хубавите момичета, които трябваше да танцуват пред Елиза. Поведоха я през ухаещи градини и великолепни зали, но тя си оставаше все тъй тъжна и мълчалива, както по-рано. Тогава царят

отвори една малка стаичка точно до нейната спалня. Стаичката бе украсена със зелени килими и приличаше много на горската пещера, дето живееше Елиза. На пода лежеше сноп копривена прежда от тавана висеше ризата, която момичето бе вече изплело. Всички тия неща един от ловците беше взел със себе си като рядкост.

— Тук ти можеш да си спомняш за твоето предишно жилище! — каза царят. Ето работата, с която се занимаваше там. Сега сред великолепието, което те заобикаля, ще ти бъде приятно да си спомняш за онова време.

Когато Елиза видя това, което беше скъпо за сърцето ѝ, усмихна се за първи път и бледните ѝ страни се покриха отново с руменина. Тя помисли за спасението на братята си и целуна ръката на царя, а той я притисна до сърцето си и заповяда да известят с камбани за сватбата му. Нямата горска хубавица стана царица на страната.

Тогава архиепископът започна да шепне на царя лоши думи, но те не стигнаха сърцето му. Отпразнуваха сватбата и архиепископът трябваше сам да положи короната върху главата на Елиза. От гняв той натисна тъй силно тесния обръч на челото ѝ, че тя усети болка. Но сърцето ѝ се свиваше от още по-силна болка — тя тъгуваше за братята си и затова не чувствуваше телесните мъки. Устата ѝ беше няма, както по-рано, само една нейна дума можеше да убие милите ѝ братя. Но в очите ѝ пламтеше искрена обич към добрия, прекрасен цар, който правеше всичко, за да я зарадва. Всеки ден тя все но се привързваше към него. Ах, ако можеше да му разкаже всичко и да му довери скръбта си! Но тя трябваше да мълчи, докато свърши работата си. И Елиза се промъкваше в малката стаичка, украсена като пещерата, и там плетеше риза след риза. Но когато започна да плете седмата риза, преждата се свърши.

Тя знаеше, че в гробището расте също такава коприва, която трябваше сама да набере. Но как да излезе нощем от палата и да отиде в гробището.

„О, какво значи болката на пръстите ми в сравнение с мъката, която изпитва сърцето ми! — мислеше си тя. — Аз трябва да бъда смела!“

С примряло сърце, сякаш се готвеше за някаква лоша работа, тя се промъкна през една лунна нощ в градината и се запъти по дългите пътеки и пустите улици към гробището. Там на една от най-широките надгробни плочи седяха наредени в кръг много страшни магьосници. Елиза трябваше да мине край тях, но те не я забелязаха. Тя си набра коприва и я занесе в палата.

Само един човек видя това — архиепископът. Докато другите спяха, той бдеше, сега той се убеди, че царицата наистина се занимава с магьосничество. „Да, тя е магьосница и затова успя да омагьоса царя и целия народ“ — каза си архиепископът.

В изповеднята той разказа на царя това, което бе видял и от което се страхуваше. И когато от устата му се отронваха жестоките думи на обвинението, образите на светците клатеха глави, сякаш искаха да кажат: „Не е вярно, Елиза е невинна!“ Но архиепископът изтълкува това по своему, като каза, че и светците свидетелствуват за греховете на царицата. Две едри сълзи се търкулнаха по лицето на царя и той си отиде с тежко съмнение в душата. Оттогава сън не затваряше очите му, ала той се преструваше, че спи, и виждаше как Елиза става от леглото си. Всяка нощ се повтаряше същото. Той мълком я следеше и виждаше как тя изчезва в малката стаичка.

Лицето на царя ставаше все по-мрачно. Елиза забелязваше това, но не знаеше причината и се измъчваше както за него, тъй и за своите братя. Горещите ѝ сълзи се лееха по царското кадифе и пурпурните ѝ дрехи и блестяха там като елмази. И всички, които виждаха това великолепие, желаеха да бъдат на нейното място! Но ето, че работата ѝ стигна към своя край. Оставаше ѝ да изплете още една риза, за която пак не стигаше прежда. Още веднъж, само още веднъж тя трябваше да отиде в гробището и да накъса няколко шепи коприва. Тя с ужас си спомни за страшното нощно пътуване и за грозните магьосници, но желанието ѝ да спаси братята си беше по-силно от всичко.

Елиза тръгна, но царят и архиепископът вървяха след нея. Те видяха как тя се промъква през решетъчната врата на гробището и като дойдоха по-близо, забелязаха около надгробната плоча същите магьосници, които виждаше и Елиза. Тогава царят се дръпна назад и си отиде, защото между магьосниците се намираше и тая, която той обичаше толкова много.

— Нека народът я съди! — рече той. И народът я осъди на изгаряне върху клада.

Изведоха Елиза от великолепните царски зали и я затвориха в тъмно и влажно подземие с железни решетки на прозорците, през които тъжно свиреше вятърът. Вместо меки възглавници дадоха ѝ оня сноп коприва, който тя набра последния път. Върху него можеше да сложи главата си. Коравите парливи ризи, изплетени от копривата, трябваше да ѝ служат за завивка. Но тъкмо тия неща тя искаше да ѝ дадат и веднага се залови за работа. По улиците децата пееха оскърбителни песни за нея. Никой не се обръщаше да я утеши поне с една думица.

Вечерта край решетките се чу неочаквано плясък от лебедови криле. Беше най-младият брат на Елиза. Той сполучи да намери сестра си и тя заплака от радост, макар да знаеше, че ѝ остава да живее само една нощ. Затова пък работата ѝ бе почти привършена и братята ѝ бяха наблизко.

Скоро дойде архиепископът, за да прекара с нея последния ѝ час — тъй беше обещал той на царя. Но Елиза поклати глава и с поглед и с движения го помоли да си отиде. Тая нощ тя трябваше да привърши работата си, иначе всичко щеше да бъде напразно: и мъките, и сълзите, и безсънните ѝ нощи. Архиепископът си отиде с гневни думи, но бедната Елиза знаеше, че е невинна, и продължи работата си.

Малките мишлета тичаха по пода и влачеха копривата при нозете ѝ, за да ѝ помагат с нещо, а един дрозд ѝ пях през цялата нощ върху решетката на прозореца най-веселите си песни, за да ѝ вдъхне бодрост.

Беше още тъмно, оставаше цял час до изгрев слънце, когато пред вратите на палата се явиха единайсетте братя на Елиза и поискаха да ги пуснат при царя. Отговориха им, че това е невъзможно, защото царят още спи и не смеят да го будят. Те молеха, заплашваха яви се стражата, а след това и самият цар, за да разбере какъв е тоя шум. Но в тая минута слънцето изгря и братята се изгубиха. Само единайсет диви лебеди се извиха над палата През градските врати нахлу тълпа народ: всички искаха да видят как ще изгорят магьосницата. Един стар, дръглив кон взееше талигата, в която седеше Елиза. Девокатг бе облечена в риза от грубо платно, чудните ѝ дълги коси безредно се спускаха по раменете ѝ, лицето ѝ беше съвсем бледно, устните ѝ леко помръдваха, но пръстите ѝ плетях; неспирно зелената прежда. Дори на път към смъртта тя не изпускаше от ръцете си за почнатата работа. Десет

ризи лежаха в нозете ѝ съвсем готови, а пръстите ѝ плетях; единайсетата. Тълпата я обсипваше с подигравки и ругатни.

— Вижте магьосницата как бърбре! Не държи молитвеник в ръцете си, а все плете тов дяволско ръкоделие! Да го разкъсаме на парчета!

И тълпата я обгради от всички страни и поиска да разкъса ризата, но тогава долетях единайсетте диви лебеди, накацаха около нея по края на талигата и запляскаха шумно със силните си криле. Тълпата се дръпна изплашена назад.

— Това е небесно знамение! Тя наистина е невинна! — шепнеха мнозина, но не смееха да кажат това високо.

Палачът хвана Елиза за ръката, но тя го блъсна и бързо метна единайсетте ризи върху лебедите. В същия миг на тяхното място се появиха единайсет прекрасни князе. Само най-младият вместо едната ръка имаше лебедово крило, защото ризата му беше само с един ръкав. Елиза не бе успяла да изплете другия.

— Сега мога да говоря! — извика тя. — Аз съм невинна!

И народът, който видя това чудно преображение, се преклони пред нея, а тя падна безчувствена в прегръдките на своите братя — тъй силно я бяха сломили тревогите, страхът от смъртта и телесните мъки.

— Да, тя е невинна! — рече най-старият от братята и разказа всичко, което се бе случило. И докато той говореше, из въздуха се разнесе чудно ухание като от безброй рози, защото всяка главня от кладата пусна корени ивейки и пред очите на всички израсна мигом висок храст, покрит с червени рози. А на самия връх на храста цъфна прекрасно бяло цвете, което блесна като звезда. Царят го откъсна и го закичи на гърдите на Елиза и тогава тя дойде на себе си и радост изпълни сърцето ѝ.

В тоя миг всички камбани забиха сами, долетяха птици на големи ята и към царския палат потегли такова сватбено шествие, каквото не бе виждал дотогава нито един цар.

КРАЙ